

Оксана Циганок / **Oksana Tsyhanok**
аспірантка кафедри / postgraduate student,
мистецтвознавчої експертизи / Department of Artistic Expertise
(Національна Академія керівних кадрів / (National Academy of Culture
культури і мистецтв) and Arts Management)

ox.tsyganok@gmail.com +38 (050) 769-99-43 orcid.org/0000-0001-7161-7268

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ КОЛІЗІЇ У ЛЕГАЛЬНОМУ РУСІ ТА ОБІГУ ПРЕДМЕТІВ МИСТЕЦТВА Й КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

TERMINOLOGICAL COLLISIONS IN LEGAL MOVEMENT AND CIRCULATIONS OF ART OBJECTS AND CULTURAL PROPERTY

Анотація. Вказано на відсутність уніфікованого понятійно-термінологічного апарату в сфері обігу предметів мистецтва та культурних цінностей. порушено питання термінологічної невідповідності понять у законодавстві України.

Ключові слова: терміни, рух та обіг предметів мистецтва; культурні цінності.

Постановка проблеми. Законний обіг предметів мистецтва та, ширше, культурних цінностей на території сучасної України досі не сформований. Можливо, це «спадок» УРСР, де цей обіг був практично відсутнім (у всякому випадку, максимально обмеженим, як і будь-які інші реалізації прав громадян, в тому числі майнових). Трапилася прикра історія: впродовж другої половини ХХ століття в міжнародному та багатьох національних правових полях йшов процес активного формування базових понять та принципів у сфері культурних цінностей, а Україна, як і СРСР загалом, були осторонь цієї практики, тобто декларативно цілком підтримували ініціативи ЮНЕСКО в цій галузі, але окрім ратифікованої у 1957 році Конвенції та Протоколу «Про захист культурних цінностей в разі збройного конфлікту» [10] та запізненої ратифікації Конвенції «Про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності» [11], особливо нічим не відзначилися. Внутрішнє законодавство у цій сфері почало формуватися лише по набуттю незалежності, втім, однаково не маючи комплексного та системного характеру.

Нині предмети мистецтва та культурні цінності — передусім об'єкт цивільного права. Відповідно, актуальними постають питання цивільно-правового статусу та режиму цих предметів. На часі є проблеми легалізації як «давніх» радянських приватних зібрань і колекцій творів мистецтва та культурних цінностей, так і «нових», що були сформовані після 1991 року. Надважливими залишаються питання збереження культурних цінностей і вироблення правового балансу інтересів власника культурних цінностей та інтересів суспільства /держави.

Однією з ключових проблем для стабілізації обігу культурних цінностей є відсутність уніфікованого понятійного апарату. Це ускладнює застосу-

вання правових норм, бо немає єдиного розуміння понять, якими оперує закон. А вже при тлумаченні будь-якого закону перш за все доводиться з'ясувати граматичне або термінологічне значення окремих юридичних понять, з яких складається зміст правової норми [1, с. 486].

Специфіка ситуації полягає ще й у тому, що подібними або аналогічними дефініціями послуговуються інші науки, передусім суспільні та гуманітарні. Крім того, в побутовому спілкуванні, навчанні, художній чи рефлексивній діяльності ми часто використовуємо ті ж поняття, що й право в галузі культурних цінностей, однак зміст цих понять суттєво, якщо не кардинально, різниться.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інформаційних джерел з теми статті було спрямоване в кількох основних векторах. Первинно широко досліджувалася термінологія в лінгвістичному та філософському значеннях. Довідкова література складає окремий блок джерельної бази дослідження [5; 15; 16].

Термінологічні питання вужчого фахового інтересу порушують мистецтвознавці Г. Вишеславський та О. Сидір-Гибелінда, укладачі словника «Термінологія сучасного мистецтва» [6; 27; 28]. Термінологія з теми даного дослідження також подається у «Словнику термінів мистецтвознавця-експерта», підготованого та виданого НАКККіМ для студентів спеціальності «мистецтвознавець-експерт» [29].

Аналіз актуального законодавства України у сфері обігу культурних цінностей, а також міжнародних правових зобов'язань України в цій сфері дав масив вихідних даних, які потребували подальшої обробки методом юридичної догматики та порівняльно-правовим методом. Цей інформаційний блок складається з законів та нормативних актів [10–12; 17–26; 30].

Також на сьогодні існує певна кількість фахових досліджень у сфері цивільного права. Зокрема, дослідження питання визначення відповідного поняття піднімалося у роботах правників В. І. Акуленка [1], Є. Александрова [2], М. О. Александрової [3], М. М. Богуславського [4], Т. В. Дуденко [7], В. Ф. Зверховської [8], історика С. І. Кота [13] та ін. Ці дослідники констатують відсутність системності в правовій термінології.

Перш за все, мова йде про етапну монографію професора Віктора Акуленка «Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України» [1]. Це перше і поки єдине українське видання, в якому сформульована концепція становлення та розвитку міжнародного права охорони культурних цінностей. Сергій Кот у 2016 році здійснив публікацію, в якій, услід за професором Акуленком, озвучує теоретичну проблему невизначеності поняття та терміну «культурні цінності» [13]. Однак, робить наголос на аналізові поняття «культура» як на первинному щодо поняття «культурні цінності».

Важливо, що ще у сімдесяті роки ХХ століття Єміл Александров зауважив: «...міжнародний захист культурних цінностей найвищою мірою залежить від правильного і вичерпного визначення змісту цього поняття» [2]. Александров вказує на необхідність забезпечити захистом не лише культурні цінності, а й культурні об'єкти взагалі, називаючи «культурними об'єктами» більш широке поняття. Правник пропонує мислити культурні цінності складовою культурних об'єктів.

Дисертація 2007 року Марії Александрової [3] є дуже змістовним аналітичним дослідженням. Незважаючи на те, що вона займається вивченням цивільно-правового режиму культурних цінностей у Російській Федерації, результати її досліджень актуальні й для українського правового поля, перш за все в якісних міркуваннях загальнофілософського характеру та питаннях термінологічної доцільності. Напрацювання Александрової майже в повному обсязі використовує у власній дисертації (2015) Валентина Зверховська [8].

Тетяна Дуденко в публікації «Поняття та ознаки культурних цінностей», що є частиною її дисертаційного дослідження (2017), подає сучасні підходи до визначення поняття «культурні цінності», більшість з яких базується на речовій природі вказаних об'єктів. Т. Дуденко стверджує, що визначення поняття «культурні цінності» має ґрунтуватись насамперед на правових характеристиках культурних цінностей з обов'язковим урахуванням філософських та культурологічних аспектів [7].

Марк Богуславський, один з найавторитетніших правників-міжнародників у галузі культурних цінностей, протягом багатьох років послідовно досліджує проблеми міжнародного обігу та захисту культурних цінностей. Він якнайповніше розглядає становлення обігу культурних цінностей від римського права до застосування сучасних кодексів та законів [4]. Монографія Марка Богуславського на рівні з монографією Віктора Акуленка є фундаментом для сучасних наукових розробок в даній сфері. Більшість перелічених вище дослідників використовують величезний обсяг напрацювань Акуленка та Богуславського у власних публікаціях.

Метою цієї статті є порушення питання про відсутність уніфікованого понятійно-термінологічного апарату в сфері обігу предметів мистецтва та культурних цінностей.

Виклад основного матеріалу. Матеріальні речі, які містять у собі одночасно матеріальні та нематеріальні позитивні ознаки, існують, відколи існує людина. Якщо матеріальні характеристики відносно легко можна описати та зафіксувати як ціннісні, то з нематеріальною складовою виникають труднощі. Нематеріальна цінність по суті своїй є абстрактною, «надлишковою» та складно вимірюваною. Вона — своєрідна надбудова над цінністю матеріальною. Хоча з часом вона може цілком трансформувати матеріальну цінність чи навіть звести її до беззмістовного символу «безцінне».

З філософської точки зору, ця абстрактна складова — міф, в який на даному етапі вірить суспільство або його частина. Саме актуальний міф формує критерії «цінного». Наприклад, сучасний поширений міф «концептуалізм... — вища точка художнього розвитку» [9, с. 168] формує уявлення про твори концептуального мистецтва як цінні. Так само, скажімо, нині неактуальний радянський міф формував уявлення про експресіонізм як про явище поза категорією цінного.

Сучасне гуманістично спрямоване суспільство прагне жити в міфі «культурні цінності — це пам'ять людства», підтримуючи власну ідентичність в найширшому загальнолюдському розумінні. В межах цього безперечно корисного для розвитку людства міфу успішно розвивалося уявлення про нематеріальні (духовні) цінності як вищий прояв та вище прагнення людської діяльності. Відтак, усі якісні нематеріальні надбання, навіть якщо вони мають матеріальне втілення, як от предмети мистецтва абощо, оголошені спільною людською цінністю найвищого пріоритету. Архівуючи позитивні дані про себе, Людина таким чином ніби формує та актуалізує власне ідеалістичне Я.

В такому розрізі стає зрозумілим підвищений суспільний інтерес до таких понять як «культура», «мистецтво», «предмети мистецтва», «антикваріат», «культурні цінності», «культурна спадщина», «предмети культури», «культурне надбання», «культурні блага», «об'єкти культури» тощо.

Очевидною проблемою є відсутність єдиного визначення цих понять не лише у різних сферах людської діяльності, а й у межах однієї, наприклад юриспруденції. Скажімо, художня критика не надто втрачає через понятійно-термінологічну невпорядкованість, тому що вона — первинно — літературно-художня діяльність. Натомість правове поле конче потребує визначеності. Інакше просто неможливо здійснювати правочини з об'єктами, які мають подвійну природу.

В гуманітарній сфері згадані вище слова та словосполучення часто використовуються як синонімічні. Ті, хто говорять про «культуру», «культурні цінності», «культурне надбання», «культурну спадщину», «об'єкти культури» тощо, часто мають уявлення про предмет говоріння, але не мають поняття. Адже поняття характеризується чітко окресленими межами та виражається конкретним терміном.

В основі зазначених дефініцій лежать вихідні філософські поняття «культура» та «цінності». По-

ясненням лексеми «цінності» займається аксіологія. В найширшому розумінні цінність можна визначити як усвідомлену людьми значимість.

Поняття «культура» може мислитися по-різному, від найширшого до вузько-конкретного, незмінним є те, що культура охоплює всі досягнення людства в галузі матеріального і духовного виробництва. Крім того, на думку Марії Александрової, для усвідомлення феномену культури велике значення має принцип спадкоємності. Культура існує не як пасивне зберігання матеріальних та духовних цінностей, створених попередніми поколіннями, а як активне творче їх використання людством для соціального прогресу [3, с. 11].

Перелічені поняття («культура», «мистецтво», «предмети мистецтва», «антикваріат», «культурні цінності», «культурна спадщина», «предмети культури», «культурне надбання», «культурні блага», «об'єкти культури») широко застосовуються як у сфері культури, так і в правовому полі. Адже будь-що цінне одразу стає бажаним для володіння. Виникає потреба якось регулювати майнові права на особливі предмети матеріального світу, які до того ж мають нематеріальний вимір. Тут і постає головне питання: як визначити, які саме речові об'єкти мають той бажаний надматеріальний потенціал, а які ні? Послугуючись якими критеріями можливо ефективно здійснити відбір?

Вперше поняття «культурні цінності» офіційно було сформульоване в Гаазькій конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (1954); ратифікована СРСР та УРСР у 1957 році [10]. Завдяки цій Конвенції дане поняття введено в міжнародну правову термінологію.

В Статті 1 Конвенції подається наступне визначення: «Согласно настоящей Конвенции, культурными ценностями считаются независимо от их происхождения и владельца:

(а) ценности движимые или недвижимые, которые имеют большое значение для культурного наследия каждого народа, такие как памятники архитектуры, искусства или истории, религиозные или светские, археологические месторасположения, архитектурные ансамбли, которые в качестве таковых представляют исторический или художественный интерес, произведения искусства, рукописи, книги, другие предметы художественного, исторического или археологического значения, а также научные коллекции или важные коллекции книг, архивных материалов или репродукций ценностей, указанных выше;

(б) здания, главным и действительным назначением которых является сохранение или экспонирование движимых культурных ценностей, указанных в пункте (а), такие как музеи, крупные библиотеки, хранилища архивов, а также открытые, предназначенные для сохранения в случае вооруженного конфликта движимых культурных ценностей, указанных в пункте (а);

(с) центры, в которых имеется значительное количество культурных ценностей, указанных в пунктах (а) и (б), так называемые центры сосредоточения культурных ценностей» [10] (тут і далі цитати документів ЮНЕСКО подані однією з офіційних мов організації, оскільки офіційного перекладу на українську поки не зроблено. — О. Ц.).

Поруч з Гаазькою конвенцією широке визначення поняття «культурна цінність» подане в Рекомендації ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного вивезення, ввезення та передачі права власності на культурні цінності (1964). В цьому документі вперше констатовано поділ культурних цінностей на категорії рухомих та нерухомих.

Одним з ключових документів, які заклали основу сучасного розуміння поняття «культурні цінності» в Україні, стала Конвенція ЮНЕСКО 1970 року [11]. В цьому документі мова йде винятково про рухомі культурні цінності, причому вперше подається перелік п'ятнадцяти категорій цих цінностей. Згідно зі Статтею 1, «...для целей настоящей Конвенции культурными ценностями считаются ценности религиозного или светского характера, которые рассматриваются каждым государством как представляющие значение для археологии, доисторического периода, истории, литературы, искусства и науки и которые относятся к перечисленным в ней категориям». Важливо, що в цьому документі, як і в похідному від нього Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» (1999) [18], відсутнє нормативне закріплення класифікації культурних цінностей. В документах просто перелічуються деякі категорії їх. Суттєвим зауваженням вбачається, що в ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» класифікація культурних цінностей дещо звужена в порівнянні з Конвенцією 1970 року. Крім того, ця класифікація суто декларативна, жоден з пунктів не подає власне ознак культурних цінностей. Те саме спостерігається і в інших нормативних актах. Наприклад, у ЗУ «Про музеї та музейну справу» [22] визначення повністю збігаються з визначеннями, поданими у ЗУ «Про вивезення, ввезення...», ознак не вказано.

На думку Вітора Акуленка, на термінологічній неузгодженості внутрішнього законодавства позначається певна термінологічно-понятійна невідповідність між міжнародними актами у цій культурологічній галузі [1, с. 480]. Йдеться про те, що кожен міжнародний документ трактує поняття «культурна цінність» в контексті свого застосування та не є універсальним. Втім, це не видається проблемою, адже, наприклад, у Паризькій конвенції 1970 року чітко прописано, що «...культурными ценностями считаются ценности религиозного или светского характера, которые рассматриваются каждым государством как представляющие значение для археологии, доисторического периода, истории, литературы, искусства и науки...» (підкреслено мною. — О. Ц.) [11]. Отже, визначення переліку та ознак культурних цінностей, що мають археологічне і т. п. значення віднесено до компетенції кожної держави-учасниці Конвенції. Однак, визначення терміну «культурні цінності» окремими державами не може йти врозріз із первинним міжнародним документом, яким є Паризька конвенція.

Згідно з правовими зобов'язаннями України, вона визнає пріоритетність міжнародного законодавства, до якого долучилася. Це значить, що при здійсненні правочинів послуговуватися слід саме міжнародними юридичними актами. Внутрішнє законодавство є практичним механізмом здійснення

декларативних міжнародних норм. В даному випадку українське законодавство лише дублює декларативність, та й то не вповні.

Цікаво також, що у Законі України 1999 року культурні цінності трактуються як «...об'єкти матеріальної та духовної культури...» [18, ст. 1], в той час як у Паризькій конвенції 1970 року мова йде суто про матеріальні об'єкти [11, ст. 1]. При цьому мета Закону України 1999 року — визначення порядку вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, отже, його дія розповсюджується лише на рухомі матеріальні культурні цінності. Зазначені у Законі «...об'єкти духовної культури...» неконкретизовані та необгрунтовані.

На відміну від вищевказаних нормативних актів, Податковий кодекс України звужує поняття культурних цінностей до виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату й визначає їх як товари (ч. 1 п. 210.2 ст. 210 Податкового Кодексу України), а отже, вони обов'язково повинні мати ціну. Тобто Податковим Кодексом України культурні цінності, з точки зору оподаткування, чітко визначаються як виключно матеріальні об'єкти [7, с. 27].

Загалом вбачається нагальною необхідність конкретизації ознак та характеристик культурних цінностей. В жодному нормативно-правовому акті в сфері цивільних відносин не міститься ознак перелічених категорій цінностей. Законодавець подає визначення культурних цінностей шляхом надання переліку їх видів, не виділяючи при цьому конкретних видових ознак [7, с. 30]. Тобто необхідно виробити універсальний механізм визначення таких предметів на основі їх комплексного аналізу.

Важливою видається ще одна характеристика культурних цінностей. Зазвичай спостерігається відстрочене в часі суспільне визнання таких об'єктів. Значить, культурні цінності, створені нашими сучасниками, значно програють у визнанні культурним цінностям минулого. Адже останні мають хоча б теоретичний захист з боку держави. Виникають питання: з якого моменту предмет мистецтва набуває ознак культурної цінності? Від часу створення чи від якогось іншого хронологічного моменту? І чи має взагалі ознака часу вирішальне значення при визначенні приналежності об'єкту до культурних цінностей?

Можна відмітити активне зростання в останні роки інтересу українських вчених до проблематики культурних цінностей. Зараз багато пишуть про недієздатне чинне внутрішнє законодавство у сфері захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів. Україна, внаслідок збройної агресії, вперше від періоду Другої світової війни на практиці зіткнулася з цією проблемою та виявилася абсолютно до неї не готовою — ні законодавчо, ні виконавчо, ні навіть ментально.

У 2017 році було введено в дію Наказ «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України». Цей документ, по суті, спроба імплементувати міжнародне законодавство, в тому числі принципи й норми Гаазької Конвенції 1954 року [20]. Однак, викликає здивування той факт, що у пункті 28 Розділу 2 «Основні терміни і поняття міжнародного гуманітарного права» використано

калькований переклад цитати з вказаної Конвенції, опублікованої російською мовою. Військові правники пропонують розглядати культурні цінності як «...пам'ятники архітектури та історії, твори мистецтва, релігійні або світські пам'ятники, археологічні об'єкти, музеї, бібліотеки, архіви, театри тощо» (підкреслено мною. — О. Ц.). Нагадаємо, що ще в кінці сімдесятих років ХХ століття в колі українських інтелектуалів успішно пройшла філологічна дискусія щодо використання в законотворчості лексем «пам'ятник» та «пам'ятка». Основним аргументом на користь власне українського терміну «пам'ятка» був факт, що в українській мові є два різних слова з відмінними значеннями: «пам'ятник» — скульптурний об'єкт меморіального характеру, та «пам'ятка» — предмет духовної або матеріальної культури минулого. Ці терміни зафіксовані в довідковій лінгвістичній літературі та в чинних правових актах. Чому в даному юридичному документі поняття «пам'ятка» звужене до «пам'ятника», залишається загадкою.

Ймовірно, це проблема фундаментальних пріоритетів. Можливо, українські правники-практики ще не мислять культурні цінності вагомо та все-рйоз, відповідно, бездоганність формувань у цій царині не видається нагальною потребою.

Висновки. Культурні цінності — особливий вид майна, який потребує особливого правового режиму. З одного боку, це майно виступає об'єктом права власності з усіма наслідками, що випливають звідси. А з іншого, головна цінність цього майна має ірраціональну природу та його обіг не може регулюватися тими ж нормативними документами, що регулюють обіг утилітарних матеріальних об'єктів. Оскільки нематеріальна цінність предметів диктує обмеження майнових прав власника, то логічно максимально точно визначити, які саме предмети підпадають під такі обмеження.

Культурні цінності можуть бути досить різноманітними й відрізнитися за формою матеріального втілення, ступенем значущості, юридичної приналежності й низкою інших підстав [7, с. 40]. При визначенні предметів як культурних цінностей обов'язково мають враховуватися й правовий, і філософський аспекти природи цих речей.

На сьогодні можна констатувати відсутність понятійно-термінологічної єдності стосовно культурних цінностей у внутрішньому законодавстві. Різні нормативні акти мають різний нормативний зміст, часто суперечливий.

Протягом останніх кількох десятиріч років у правовому забезпеченні обігу культурних цінностей сформувалося замкнене коло. Низький інтерес до здійснення легального обігу предметів мистецтва та культурних цінностей не спонукав розвиток відповідного правового базису, а відсутність правового базису, в свою чергу, обмежує можливість здійснення легальних правочинів. Низький рівень загальної правової культури різних верств населення, відсутність досвіду застосування правових норм саме у сфері предметів мистецтва та культурних цінностей багато в чому сприяють тіньовому здійсненню правочинів з ними.

Вирішення цієї проблеми лежить винятково в правовій площині. Комплексне редагування та максимальна конкретизація змісту норматив-

них актів слушно призведе до підвищення дієдатності законодавства. Уніфікована термінологія мусить бути узгоджена з іншими галузями знань, насамперед гуманітаристикою. За висловом Конфуція, правильно назвати — це правильно зрозуміти.

Інакше культурні цінності в українському суспільстві й надалі мислитимуться як різні поняття у праві, філософії, мистецьких теоріях чи практиках.

Література

1. Акуленко В. І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України: моногр. Київ: Юстініан, 2013. 616 с.
2. Александров Е. Международно-правовая защита культурных ценностей и объектов. София: София Пресс, 1978. 144 с.
3. Александрова М. А. Гражданско-правовой режим культурных ценностей в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Санкт-Петербург, 2007. 189 с.
4. Богуславский М. М. Культурные ценности в международном обороте. Правовые аспекты. Москва: Юристъ, 2005.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додат., допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
6. Вишеславський Г., Сидір-Гібелінда О. Термінологія сучасного мистецтва: словник. Київ, 2010. 416 с.
7. Дуденко Т. В. Поняття та ознаки культурних цінностей // Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. 2017. Вип. 2. С. 7–11.
8. Зверховська В. Ф. Культурні цінності як об'єкти цивільних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.». Одеса, 2015. 212 с.
9. Ипполитов А. Особенно Ломбардия. Образы Италии XXI века / Аркадий Ипполитов. Москва: Колibri, 2014. 368 с.
10. Конвенция о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта: Гаага, 14 мая 1954 г.: док. 995_157, текущая ред. прин. от 14.05.1954. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_157 (дата обращения: 21.08.2018).
11. Конвенция про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності: 14 лист. 1970 р.: док. 995_186, чинний, поточна ред., ратиф. від 10.02.1988, підст. 5396-11. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_186 (дата звернення: 18.08.2018).
12. Конвенция про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089 (дата звернення: 18.08.2018).
13. Кот С. І. Культурні цінності: поняття і термін у контексті повернення та реституції предметів культури // Праці Центру пам'яткознавства. 2011. Вип. 20. С. 10–26.
14. Международное право = Völkerrecht: пер. с нем. / граф Вольфганг Витцтум и др. 2-е изд. Москва: Infotropic Media, 2011. 1072 с.
15. Мистецтво: терміни та поняття: енцикл. вид.: в 2 т. / укл. С. Д. Безклубенко. Київ: Ін-т культурології Акад. мист. України, 2008–2010.
16. Мистецтвознавство ХХ століття: хрест.-довід.: навч. посіб. / кол. авт.: А. Баканурський та ін.; упоряд. А. Білик, С. Думасенко. Херсон: Олді-Плюс, 2017. 424 с.
17. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань: зб. док. / Ін-т культурол. Акад. мист. України. Київ, 2009. С. 220–360.
18. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21 вер. 1999 р. № 1068-XIV, ред. від 06.08.2014, підст. 1253-18. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1068-14> (дата звернення: 19.08.2018).
19. Про затвердження Інструкції про порядок визначення оціночної та страхової вартості пам'яток Музейного фонду України: наказ Мін. культ. України № 325 від 13.07.98, ред. від 17.10.2002, підст. z0831-02. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-98> (дата звернення: 15.08.2018).
20. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: наказ Мін. Оборони України № 164 від 23.03.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17> (дата звернення 05.08.2018).
21. Про затвердження Порядку проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення: пост. КМ України від 26 серп. 2003 р. № 1343: ред. від 17.04.2013, підст. 233-2013п. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-%D0%BF> (дата звернення: 16.08.2018).
22. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 № 249/95-ВР: ред. від 24.02.2016, підст. 955-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.08.2018).
23. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р., чинний, пот. ред. 14.03.2018, підст. 2289-19. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 18.08.2018).
24. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III, чинний, ред. від 16.01.2016, підст. 848-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення 19.08.2018).
25. Про судову експертизу: Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII, ред. від 20.01.2018, підст. 2249-19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/4038-12> (дата звернення: 10.08.2018).

26. Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства: міжнар. док. Від 27.10.2005: док. 994_719, чинний, пот. ред., ратиф. від 19.08.2013, підст. 581-18. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_719 (дата звернення: 14.08.2018).
27. Сидор-Гібелінда О. Доповнення до словника термінів сучасного мистецтва // Сучасне мистецтво. 2012. Вип. 8. С. 304–308.
28. Сидор-Гібелінда О. Доповнення до словника термінів сучасного мистецтва // Сучасне мистецтво. 2013. Вип. 9. С. 135–142.
29. Словник термінів мистецтвознавця-експерта: для студ. спец. 8.02020501 “Мистецтво”, спеціаліз. “Мистецтвознавець-експерт, оцінювач” / уклад.: В. А. Сіверс, Б. О. Платонов, Н. І. Кравченко та ін. Київ: НАККіМ, 2011. 124 с.
30. Цивільний кодекс України: док. 435-IV від 16.01.2003, чинний, ред. від 30.08.2018, підст. 2505-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 30.08.2018).

References

1. Akulenko V. I. Mizhnarodne pravo oхorony kulturnykh cinnostey ta jogo implementaciya u vnutrishnomu pravi Ukrayiny: monogr [Akulenko V. I. International right to protection of cultural values and its implementation in the internal law of Ukraine: monograph]. Kyiv: Yustinian, 2013. 616 s.
2. Aleksandrov E. Mezhdunarodno-pravovaya zaschita kulturnykh tsennostey i ob'ektov [Aleksandrov E. International legal protection of cultural values and objects]. Sofiya: Sofiya Press, 1978. 144 s.
3. Aleksandrova M. A. Grazhdansko-pravovoy rezhim kulturnykh tsennostey v Rossiyskoy Federatsii: dis. ... kand. jurid. nauk: 12.00.03 [Aleksandrova M. A. Civil-Legal Regime of Cultural Property in the Russian Federation: Extended abstract of the candidate's thesis: 12.00.03]. Sankt-Peterburg, 2007. 189 s.
4. Boguslavskiy M. M. Kulturnye tsennosti v mezhdunarodnom oborote. Pravovyye aspekty [Boguslavsky M. M. Cultural values in the international circulation. Legal aspect]. Moskva: Yurist', 2005.
5. Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy [Great explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language] (z dodat., dopov.) / uklad. i golov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2009. 1736 s.
6. Vysheslavskiy G., Sydir-Gibelynda O. Terminologiya suchasnogo mystecztva: slovn [Vysheslavsky G., Sydir-Gibelynda O. Terminology of Contemporary Art: Dictionary]. Kyiv, 2010. 416 s.
7. Dudenko T. V. Ponyattya ta oznaky kulturnykh cinnostey [Dudenko T. V. Concepts and features of cultural values] // Teoriya ta istoriya derzhavy i prava; istoriya politychnykh i pravovykh uchen. 2017. Vyp. 2. S. 7–11.
8. Zverhovska V. F. Kulturni cinnosti yak ob'ekty cyvilnykh prav: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03 [Zverhovskaya V. F. Cultural values as objects of civil rights: Extended abstract of the candidate's thesis: 12.00.03] / Nacz. un-t «Odeska yuryd. akad.». Odesa, 2015. 212 s.
9. Ippolitov A. Osobenno Lombardiya. Obrazyi Italii XXI veka [Ippolitov A. Especially Lombardy. Images of Italy of the XXI century]. Moskva: KoLibri, 2014. 368 s.
10. Konventsiya o zaschite kulturnykh tsennostey v sluchae vooruzhennogo konflikta [Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict]: Gaaga, 14 maya 1954 g.: dok. 995_157, tekuschaya red. prin. Ot 14.05.1954. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_157 (last accessed: 21.08.2018).
11. Konvenciya pro zahody, spryamovani na zaboronu ta zapobigannya nezakonnomu vvezennyyu, vyvezennyyu ta peredachi prava vlasnosti na kulturni cinnosti [Convention on Measures to Ban and Prevent the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property]: 14 lyst. 1970 r.: dok. 995_186, chynnyj, potochna red., ratyf. vid 10.02.1988, pidst. 5396-11. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_186 (last accessed: 18.08.2018).
12. Konvenciya pro ohoronu vsesvitnoyi kulturnoyi i pryrodnoyi spadshhyny YuNESKO [Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage of UNESCO]: mizhnar. dok. vid 16.11.1972. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089 (last accessed: 18.08.2018).
13. Kot S. I. «Kulturni cinnosti»: ponyattya i termin u konteksti povernennya ta restytuciyi predmetiv kul'tury [Kot S. I. Cultural Values: Concept and Term in the Context of the Return and Restitution of Cultural Objects] // Praci Centru pam'yatkoznavstva [Proceedings of the Center for the Study of Memory]. 2011. Vyp. 20. S. 10–26.
14. Mezhdunarodnoe pravo = Völkerrecht [International law = Völkerrecht]: per. S nem. / graf Wolfgang Vittstum i dr. 2-e izd. Moskva: Infotropic Media, 2011. 1072 s.
15. Mystecztvo: terminy ta ponyattya: encykl. vyd.: v 2 t. [Art: terms and concepts: encyclopedia: In 2 volumes] / ukl. S. D. Bezklubenko. Kyiv: In-t kulturologiyi Akad. myst. Ukrayiny, 2008–2010.
16. Mystecztvoznaustvo XX stolittya: xrest-dovid.: navch. posib. [Art studies of the twentieth century: Tutorial] / kol. avt.: A. Bakanurskyj ta in.; uporyad. A. Bilyk, S. Dumashenko. Xerson: Oldi-Plyus, 2017. 424 s.
17. Pam'yatkoznavstvo: pravova oхorona kulturnykh nadban: zb. dok. [Memory: legal protection of cultural property: collection of documents] / In-t kulturolog. Akad. myst. Ukrayiny. Kyiv, 2009. S. 220–360.
18. Pro vyvezennya, vvezennya ta povernennya kulturnykh cinnostey : Zakon Ukrayiny vid 21 ver. 1999 r. No 1068-XIV [On Export, Import and Return of Cultural Property: Law of Ukraine dated 21 September. 1999, No 1068-XIV], red. vid 06.08.2014, pidst. 1253-18. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1068-14> (last accessed: 19.08.2018).
19. Pro zatverdzhennya Instrukciyi pro porjadok vyznachennya ocinochnoyi ta straxovoyi vartosti

pam'yatok Muzejnogo fondu Ukrayiny: nakaz Min. kult. Ukrayiny № 325 vid 13.07.98 [On Approval of the Instruction on the Procedure for Determining the Estimated and Insurance Value of Memorials of the Museum Fund of Ukraine: Order of the Ministry of Culture of Ukraine No. 325 dated 13.07.98], red. vid 17.10.2002, pidst. z0831-02. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-98> (last accessed: 15.08.2018).

20. Pro zatverdzhennya Instrukciyi pro poryadok vykonannya norm mizhnarodnogo gumanitarnogo prava u Zbrojnyx Sylax Ukrayiny: nakaz Min. Oborony Ukrayiny № 164 vid 23.03.2017 r. [On approval of the Instruction on the procedure for the implementation of the norms of international humanitarian law in the Armed Forces of Ukraine: The Order of the Minister of Defense of Ukraine No. 164 dated 23.03.2017]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17> (last accessed: 05.08.2018).

21. Pro zatverdzhennya Poryadku provedennya derzhavnoyi ekspertyzy kulturnyx cinnostej ta rozmiriv platy za yiyi provedennya: post. KM Ukrayiny vid 26 serp. 2003 r. № 1343 [On approval of the Procedure for holding a state examination of cultural values and fees for its implementation: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 26. 2003 No. 1343]: red. vid 17.04.2013, pidst. 233-2013p. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-%D0%BF> (last accessed: 16.07.2018).

22. Pro muzeyi ta muzejnu spravu: Zakon Ukrayiny vid 29.06.1995 № 49/95-VR [About museums and museum affairs: Law of Ukraine dated 29.06.1995 No. 249/95-VR], red. vid 24.02.2016, pidst. 955-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (last accessed: 09.07.2018).

23. Pro oxoronu kulturnoyi spadshhyny: Zakon Ukrayiny vid 08.06.2000 r., chynnyj [On the Protection of the Cultural Heritage: Law of Ukraine of June 08, 2000, current], pot. red. 14.03.2018, pidst. 2289-19. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (data zvernennya: 18.08.2018).

24. Pro ocinku majna, majnovyx prav ta profesijnu ocinochnu diyalnist v Ukrayini: Zakon Ukrayiny vid 12 lypnya 2001 r. № 2658-III, chynnyj [On evaluation of property, property rights and professional appraisal activity in Ukraine: Law of Ukraine dated July 12, 2001, No. 2658-III, current], red. vid 16.01.2016, pidst. 848-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (last accessed: 19.08.2018).

25. Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukrayiny vid 25 lyut. 1994 r. № 4038-XII [On Forensic Examination: Law of Ukraine dated February 25. 1994 № 4038-XII], red. vid 20.01.2018, pidst. 2249-19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/4038-12> (last accessed: 20.08.2018).

26. Ramkova konvenciya Rady Yevropy pro znachennya kulturnoyi spadshhyny dlya suspilstva: mizhnar. dok. Vid 27.10.2005: dok. 994_719, chynnyj [Framework Convention of the Council of Europe on the Importance of the Cultural Heritage for Society: international document of 27.10.2005], pot. red., ratyf. vid 19.09.2013, pidst. 581-18. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_719 (last accessed: 14.08.2018).

27. Sydor-Gibelynda O. Dopovnnennya do slovnyka terminiv suchasnogo mystecztva [Sidor-Gibelinda O. Supplement to the Dictionary of Terms of Contemporary Art] // Suchasne mystecztvo [Contemporary Art]. 2012. Vyp. 8. S. 304–308.

28. Sydor-Gibelynda O. Dopovnnennya do slovnyka terminiv suchasnogo mystecztva [Sidor-Gibelinda O. Supplement to the Dictionary of Terms of Contemporary Art] // Suchasne mystecztvo [Contemporary Art]. 2013. Vyp. 9. S. 135–142.

29. Slovnyk terminiv mystecztvoznavcya-eksperta [Dictionary of Terms of Art Expert]: dlya stud. specz. 8.02020501 «Mystecztvo», specializ. «Mystecztvoznavec-ekspert, ocinyuvach» / uklad.: V. A. Sivers, B. O. Platonov, N. I. Kravchenko ta in. Kyiv: NAKKKiM, 2011. 124 s.

30. Cyvilnyj kodeks Ukrayiny: dok. 435-IV vid 16.01.2003, chynnyj [The Civil Code of Ukraine: Doc. 435-IV dated 16.01.2003, current], red. vid 30.08.2018, pidst. 2505-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (last accessed: 30.08.2018).

Оксана Цыганок

Терминологические коллизии в легальном движении и обороте предметов искусства и культурных ценностей

Рассмотрен вопрос отсутствия унифицированного понятийно-терминологического аппарата в сфере оборота предметов искусства и культурных ценностей. Указано на терминологические несоответствия в данной сфере в законодательстве Украины.

Ключевые слова: термины, движение и оборот предметов искусства; культурные ценности.

Oksana Tsyhanok

Terminological Collisions in Legal Movement and Circulations of Art Objects and Cultural Property

The question of the lack of a unified conceptual and terminological apparatus in the field of circulations of art objects and cultural property.

The question about adequacy of the Ukrainian legislative terminology is raised.

Keywords: terms, art objects movement and circulation, cultural property

Стаття надійшла до редакції 30.08.2018